

## ДОСУДОВИЙ РІВЕНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ

Суворова К.С.,  
студенткаНауковий керівник: Бондар О.Г.,  
к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Стаття присвячена аналізу й поясненню можливих досудових способів розв'язання конфліктних ситуацій між пацієнтом і лікувальною установою, їх правової регламентації та практики реалізації.

**Ключові слова:** захист прав пацієнтів, досудові способи захисту прав пацієнтів, юридичний конфлікт.

Суворова К.С. / ДОСУДЕБНЫЙ УРОВЕНЬ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПАЦИЕНТОВ / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена анализу и объяснению возможных досудебных способов разрешения конфликтных ситуаций между пациентом и лечебным учреждением, их правовой регламентации и практики реализации.

**Ключевые слова:** защита прав пациентов, досудебные способы защиты прав пациентов, юридический конфликт.

Suvorova K.S. / PRETRIAL LEVEL OF DEFENCE OF RIGHTS FOR PATIENTS / Zaporozhya National University, Ukraine

The article is devoted to analysis and explanation of possible pretrial methods of permission of conflict situations between a patient and medical establishment, their legal regulation and practice of realization.

**Key words:** defence of rights for patients, pretrial methods of defence of rights for patients, legal conflict.

Прогрес медичної науки й практики, особливо протягом ХХ ст., обумовив можливість лікування низки дуже складних захворювань, дозволив люду пізнати й регулювати найтонші біологічні процеси. Водночас, на жаль, далеко не всі досягнення системи охорони здоров'я характеризуються позитивними результатами. Медичні працівники не можуть сьогодні, хоча це й неможливо в принципі, гарантувати обов'язкове видужання, поліпшення якості життя й збільшення його тривалості для хворих людей. Найчастіше такі обставини призводять до непорозуміння й виникнення конфліктів між інтересами пацієнтів і лікарів, що робить імовірним виникнення надалі юридичних конфліктів. Істотними проблемами в цьому аспекті є негативні результати медичного втручання, дефекти надання медичної допомоги.

Особливістю професійної медичної діяльності є наявність достатньо великої кількості підстав для можливо-го невдоволення пацієнтів. Навіть найменше відхилення від результатів, які очікує пацієнт, здатне вплинути на виникнення конфліктної ситуації. Коли мова йде про життя й здоров'я, то людська свідомість, емоції перебувають в особливому стані. Справді, помилки можуть траплятися в будь-якій сфері діяльності людини, однак у жодній іншій галузі вони не набувають такого суспільного значення, як у медицині. Охорона здоров'я, згідно з визначенням, займається охороною здоров'я людини, і тому будь-які відхилення від нормальних показників, критеріїв правильності лікування і його результатів набувають значного суспільного резонансу. Треба, без сумніву, вважати правильною точку зору В.Н. Кудрявцева, який стверджував, що теоретичне вивчення юридичного конфлікту призначено для встановлення можливості норми права впливати на зародження, розвиток і вирішення конфлікту і, якщо можна, використання юридичного інструментарію для пом'якшення, припинення конфлікту або його попередження. Із цієї причини як для медиків, так і для юристів знання передумов, динаміки й шляхів розв'язання подібних конфліктів з юридичним змістом є необхідним [8, с. 94].

З позицій навчальної дисципліни медичного права почати виклад способів захисту прав пацієнтів необхідно з функціонально більш простого й доступного рівня – досудового. Розглядаючи й характеризуючи досудовий рівень захисту прав пацієнтів, зазначимо, що він кращий із багатьох причин як для самого пацієнта, так і для представників лікувальної установи, в якій хворому надавалась медична допомога. Визначальною ознакою досудового рівня

розгляду спору щодо захисту прав пацієнтів є добровільний характер вирішення конфлікту, а саме добровільне визнання винною стороною допущених нею порушень і відшкодування заподіяної пацієнтові шкоди. Перевага саме такого способу вирішення спірних ситуацій у медицині пояснюється такими причинами:

- не вимагає наявності особливих умов, спеціальних знань та інших дорядних обставин;
- сприяє швидкому досягненню результату;
- немає необхідності складання позовної заяви з викладом обставин конфлікту й своїх вимог;
- немає необхідності самостійно або через представника відстоювати свої інтереси в суді.

Це загальні характеристики, властиві практично всім досудовим формам розв'язання конфліктних ситуацій між пацієнтом і лікувальною установою. Водночас, для того щоб з'ясувати позитивні й негативні риси, важливо з'ясувати, які ж конкретні способи є в пацієнта для захисту своїх прав. З позицій сучасного рівня розвитку медичного права основними варіантами досудового рівня захисту прав пацієнтів є:

1. Звернення до керівника лікувальної установи (усне й письмове).
2. Звернення до органу управління охорони здоров'я.
3. Скарга в органи прокуратури.
4. Допомога незалежних громадських організацій і професійних асоціацій.

Найчастіше використовується такий досудовий спосіб розв'язання конфліктних ситуацій при наданні медичної допомоги, як звертання до керівника лікувальної установи, де пацієнтові була надана медична допомога. З огляду на особливості функціонування установ системи охорони здоров'я, цього буває цілком достатньо для відновлення справедливості. За рахунок адміністративних методів впливу на персонал установи, не бажаючи «виносити сміття з хати», керівники лікувальних установ найчастіше намагаються залагодити конфлікт на місці. Найпоширеніший спосіб реалізації такого варіанта – повторне надання медичної допомоги тим самим або іншим фахівцем [8, с. 98].

Слід пам'ятати, що звернення до керівника закладу охорони здоров'я не є обов'язковою передумовою для звернення зі скаргою до органу вищого рівня вертикалі виконавчої влади. Звернення до управління охорони здоров'я при місцевій державній адміністрації може бути здійснене безпосередньо (усно) на особистому прийомі або письмово шляхом подання відповідної заяви про за-

безпечення реалізації передбаченого законом права чи скарги про порушення певними медичними працівниками прав громадянина. Подання такої заяви або скарги відповідно до ст. 9 Законом України «Про звернення громадян» зобов'язує орган, до якого скаржаться, всебічно та об'єктивно розглянути наведені у скарзі або заяві доводи та вимоги і за результатами такого розгляду прийняти рішення про скасування або зміну оскаржуваного рішення у випадках, якщо вони не відповідають закону або іншим нормативним актам, невідкладно вживати заходів до припинення неправомірних дій, тобто виявляти, усувати причини та умови, які сприяли порушенням; забезпечувати поновлення порушених прав, реальне виконання прийнятих у зв'язку із заявою чи скаргою рішень; вживати заходів щодо відшкодування у встановленому законом порядку матеріальних збитків, якщо їх було завдано громадянину в результаті ущемлення його прав чи законних інтересів; вирішувати питання про відповідальність осіб, з вини яких було допущено порушення. Громадянин про результати перевірки повідомляється письмово, що дозволяє останньому в разі його незгоди з прийнятим рішенням оскаржити його до органу вищого рівня або суду. Крім того, у разі якщо скарга чи заява є необгрунтованою, громадянину роз'яснюється порядок прийнятого за нею рішення [9, с. 56].

Позитивною рисою такого способу захисту прав людини у сфері охорони здоров'я є обов'язок пересилання скарг та заяв за належністю (протягом не більше п'яти днів) у порядку ст. 7 Закону України «Про звернення громадян» до компетентних органів та установ, про що також письмово інформуються заявники.

Іншим способом захисту прав людини у сфері охорони здоров'я на досудовому рівні є звернення до органів прокуратури. Відповідно до п. 9 розділу 15 Конституції України та ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» органи прокуратури України здійснюють нагляд за додержанням і застосуванням законів, у тому числі в галузі охорони здоров'я, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами [4].

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про прокуратуру» прокурор розглядає заяви і скарги про порушення прав громадян. Прийняте прокурором рішення може бути оскаржено вищестоящому прокурору або до суду. Після прийняття рішення щодо скарги Генеральним прокурором України провадження по таких скаргах в органах проку-

ратури припиняється. Таким чином, звернення до органів прокуратури також відбувається на принципах територіальності та підконтрольності [3].

Також для захисту прав людини існують незалежні громадські організації та професійні медичні асоціації, здатні забезпечити реалізацію права пацієнта на захист. Досягається це за рахунок того, що ці структури не входять до складу державної або муніципальної систем охорони здоров'я, внаслідок чого вони незалежні у своїх діях від медичних організацій. Законодавчою базою діяльності громадських організацій щодо захисту прав пацієнтів є положення ст. 20 Закону України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 р., де зазначено, що вони мають право представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних та громадських органах. Крім того, відповідно до ст. 25 Закону України «Про захист прав споживачів» об'єднання споживачів має право представляти і захищати інтереси споживачів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, надавати юридичну і консультаційну допомогу споживачам, захищати в суді права споживачів, які не є членами громадських організацій споживачів (об'єднань споживачів), інформувати громадськість про права споживачів тощо [8, с. 100].

Підводячи підсумок, потрібно відмітити позитивні риси досудових способів захисту осіб, які займаються медичною діяльністю:

- відсутність необхідності володіти знаннями в галузі юриспруденції;

- порівняна швидкість одержання результату;

- відсутність матеріальних витрат.

До негативних рис належать:

- низька обізнаність осіб, які займаються медичною діяльністю, про способи досудового врегулювання спорів;

- недосконалість правової бази, що стосується діяльності медичних асоціацій та комісій з питань етики.

Отже, можемо зробити висновок, що в Україні існують такі способи неюрисдикційного захисту прав осіб, які займаються медичною діяльністю:

- самозахист;

- звернення в органи і до посадових осіб сфери охорони здоров'я;

- звернення в суспільні організації та інші недержавні інститути. При цьому проблемним питанням залишається інформування щодо можливості використання наведених способів захисту порушених прав.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – Ст. 379.
2. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1, ст.1.
3. Про прокуратуру: Закон України від 05 листопада 1991 року № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 53, ст.793.
4. Конституція України: Верховна Рада України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 – № 30.
5. Про захист прав споживачів: Закон України 12.05.1991 р. № 1023- XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст.379.
6. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
8. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – С. 98–100.
9. Як писати про громадське здоров'я. Права пацієнтів: Довідник. Частина перша / Д. Полтавець, Л. Солоп, О. Хоменок. – Частина перша. – К. : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2011. – С. 56–57.